

פרשת וארא תשע"ז

Why did Moshe want to pass up the opportunity?

Sponsored by friends of David Wicks ז"ל in his memory
לעיי"נ דוד בן מרדכי שמואל ז"ל

שמות פרק ד

(א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהוּן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֵי יִקְוֹק: (ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יִקְוֹק מִזֶּה מַה זֶה בְּיַדְךָ וַיֹּאמֶר מֹטָה: (ג) וַיֹּאמֶר הֲשִׁלֵּכְהוּ אֲרֻצָּה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרֻצָּה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנְס מֹשֶׁה מִפְּנֵיו: (ד) וַיֹּאמֶר יִקְוֹק אֶל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאִחֲזוּ בַזְּנָבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחַזְקוּ בּוֹ וַיְהִי לְמֹטָה בְכַפּוֹ: (ה) לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי נִרְאָה אֱלֹהֵי יִקְוֹק אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: (ו) וַיֹּאמֶר יִקְוֹק לוֹ עוֹד הֲבָא נָא יָדְךָ בְּחִיקוֹ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵא וַהֲנִיָּה יָדוֹ מִצַּרְעַת כְּשֶׁלֶג: (ז) וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל חִיקוֹ וַיּוֹצֵא מִחִיקוֹ וַהֲנִיָּה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: (ח) וַהֲיָה אִם לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הַרְאִשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקוֹל הָאֵת הַאֲחֵרוֹן: (ט) וַהֲיָה אִם לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְלִקְחָתָּהּ מִמִּימֵי הַיָּאָר וְשִׁפְכָתָּהּ הַיַּבְשָׁה וְהָיָה הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאָר וְהָיָה לְדָם בַּיַּבְשָׁת: (י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יִקְוֹק בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאִז דְּבַרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פֶּה וַיִּבְדַּל לְשׁוֹן אֲנֹכִי: (יא) וַיֹּאמֶר יִקְוֹק אֶלְוֵי מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי יִשׁוּם אֵלָם אוֹ חֲרַשׁ אוֹ פִּקֵּחַ אוֹ עִוֵּר הֲלֹא אֲנֹכִי יִקְוֹק: (יב) וַעֲתָה לָךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּידְךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר:

שמות פרק ה

(כב) וַיָּשֵׁב מֹשֶׁה אֶל יִקְוֹק וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמַה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמַה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: (כג) וַמֵּאִז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּלְתָּ אֶת עַמְךָ:

רש"י

(כב) **למה הרעתה לעם הזה** - ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על ששלחתני: (כג) **הרע** - לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו אבאיש:

שמות פרק ו

וַיֹּאמֶר יִקְוֹק אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאָה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרַשֶׁם מֵאֲרָצוֹ: (ב) וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי יִקְוֹק: (ג) וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשָׁמִי יִקְוֹק לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם: (ד) וְגַם הַקְּמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ לְתַת לָהֶם אֶת אֲרֶץ כְּנָעַן אֶת אֲרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר גְּרוּ בָהּ: (ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבֵדִים אִתְּךָ וְאֶזְכְּרָתִי אֶת בְּרִיתִי: (ו) לָכֵן אֵמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יִקְוֹק וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתֶם וְנִגַּלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֹרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדוֹלִים: (ז) וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעַתֶם כִּי אֲנִי יִקְוֹק אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם: (ח) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי לְתַת אֶתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַעֲקֵב וְנִתַּתִּי אֶתָּה לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי יִקְוֹק: (ט) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצָר רוּחַ וּמֵעַבְדָּה קָשָׁה:

רש"י

(א) **עתה תראה וגו'** - הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כב ב) העלהו לעולה, ולא הרהר אחר, לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות, כשאביאם לארץ: **כי ביד חזקה ישלחם** - מפני ידי החזקה שתחזק עליו ישלחם: **וביד חזקה יגרשם מארצו** - על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צידה. וכן הוא אומר (שמות יב לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו': (ב) **ויזכר אלהים אל משה** - דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה כב) למה הרעותה לעם הזה: **ויאמר אליו אני ה'** - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אמור אצל עונש, כגון (ויקרא יט יב) וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אמור אצל קיום מצות, כגון (ויקרא כב לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר: (ג) **וארא** - אל האבות: **באל שדי** - הבטחתים הבטחות וכולן אמרתי להם אני אל שדי: **ושמי ה' לא נודעתי להם** - לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחותי ולא קיימתי: (ד) **וגם הקמתי את בריתי וגו'** - וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם: **לתת להם את ארץ כנען** - לאברהם בפרשת מילה נאמר (בראשית יז א) אני אל שדי וגו', (בראשית יז ח) ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורך, ליצחק (בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקיימות את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב (בראשית לה יא - יב) אני אל שדי פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר וגו', הרי שנדרתי להם ולא קיימתי: (ה) **וגם אני** - כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: **אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר** - אותו הברית. כי בברית בין הבתרים אמרתי לו (בראשית טו יד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי: (ו) **לכן** - על פי אותה השבועה: **אמר לבני ישראל אני ה'** - הנאמן בהבטחתי: **והוצאתי אתכם** - כי כן הבטחתי (שם שם) ואחריו כן יצאו ברכוש גדול: **סבלת מצרים** - טורח משא מצרים: (ח) **נשאתי את ידי** - הרימותיה להשבע בכסאי: (ט) **ולא שמעו אל משה** - לא קבלו תנחומין: **מקצר רוח** - כל מי שהוא מיצר, רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי פרשה זו מרבי ברוך ברבי אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה (ירמיהו טז כא) (כי) בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה', למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו לענין של מעלה, שאמר משה (לעיל ה כב) למה הרעותה, אמר לו הקדוש ברוך הוא חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת (לעיל ג יג) מה שמו מה אומר אליהם: **וגם הקמתי וגו'** - וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב (בראשית לג יט) ויקן את חלקת השדה, לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת (ה כב) למה הרעותה. ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת, שלא נאמר, ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הבתרים נאמר (בראשית טו ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן (פסוק ה) וגם אני שמעתי וגו' (פסוק ו) לכן אמור לבני ישראל. לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו, והדרשה תדרש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות:

[ל] וְזָהוּ, "וַיִּדְבֹר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' וְאַרְא אֶל אַבְרָהָם וְכוּ" בְּאֵל שְׂדֵי וְשָׁמַי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם", כִּי כָל הַיּוֹפְיָחִים בֵּין הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ וּבֵין מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּעֵנֶן שְׁלִיחוֹתוֹ לְגַאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁמֹשֶׁה הָיָה מִמָּאן מְאֹד כַּמָּה פְּעָמִים, וְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ הִקְפִּיד עָלָיו וְהִכְרִיחוֹ לִילָךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ לְגַאֵל, כַּמְבָּאָר בְּפָרְשֵׁי הַקּוּדְמִים, הַכֹּל הָיָה בְּעֵנֶן הָאֵמֶת הַנִּי"ל שְׁאֵפְלוּ גְדוּלֵי הַצְּדִיקִים קִשָּׁה לָהֶם בְּתַחֲלָה לַעֲמֹד עַל עֵצִים נִקְדַּת הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ וְכוּ" וְכוּ"ל. רַק כָּל צְדִיק וְצְדִיק מְבַרֵר הָאֵמֶת כְּפִי יִגִּיעֶתוֹ וְטָרְחוֹ בְּעַבּוּדָתוֹ וְכָל יְמֵי חַיָּו יֵשׁ לוֹ 5 בְּכָל פְּעַם נְסִיווֹת, כִּי בְּהִכָּרַח שְׂיִהְיֶה לוֹ בְּחִירָה כָּל יְמֵי חַיָּו וְעַקֵּר הַבְּחִירָה הוּא בְּעֵנֶן בְּרוּר הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ וְכוּ"ל. וְעַל-כֵּן אֵפְלוּ מֹשֶׁה רַבְּנוּ הָיָה מִמָּאן לִילָךְ בְּשְׁלִיחוֹת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ. וְהַכֹּל מִחֲמַת רַבּוֹי הָאוּר שְׁלוֹ, כִּי בִקְדֻשַׁת חֻכְמָתוֹ יָדַע הָאֵמֶת שֶׁקִּשָּׁה מְאֹד לְהוֹשִׁיעַ לְיִשְׂרָאֵל יְשׁוּעָה שְׁלֵמָה בְּתַכְלִית עַד הַסּוֹף, כִּי רָאָה שְׁסוּפָן לַחֲטָא וְלְהַמְרוֹת כְּנִגְדוֹ וְכִנְגַד הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ כַּמָּה פְּעָמִים בְּתַחֲלָה וּבַסּוֹף. וְכִמּוֹ שְׂהִיָּה בְּאֵמֶת כּוּ, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב, "וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְכוּ" וְעַל-כֵּן הָיָה חֲפָץ לְסַלֵּק עֲצָמוֹ מִשְׁלִיחוֹתוֹ, כִּי תָלָה הַדְּבָר בְּעֵנֹתָנוֹתוֹ, כִּי הָיָה קִטָּן בְּעֵינָיו וְאָמַר, "מִי אֲנֹכִי וְכוּ". וְכָל זֶה בְּחִינַת אֵמֶת, כִּי מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּנֹדָאֵי דְבָר כָּל דְּבָרָיו בְּאֵמֶת וּבְעֵנֹה אֵמֶתִית, אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן הִקְפִּיד הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר, "וַיַּחַר אֶף ה' בְּמֹשֶׁה וְכוּ" 10 וְהִכְרִיחוֹ לִילָךְ, כִּי כָּל אֵלוֹ הַדְּעוֹת וְהַסְּבָרוֹת שֶׁל מֹשֶׁה שְׂהִיָּה לְמָאן בְּשְׁלִיחוֹתוֹ, הַכֹּל נִמְשָׁךְ וְנִשְׁתַּלְשַׁל מִהָאֵמֶת שֶׁל הַמַּלְאָכִים הַנִּי"ל שֶׁקְטָרוּגוֹ וְאָמְרוּ שְׁלֹא יִבְרָא הָאָדָם, כִּי מָה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרוּנוּ וְכוּ, כִּי עֲתִיד לְמַחֲטָא קִמְדָּךְ וְלִאֲרַגְזָא קִמְדָּךְ וְכוּ, כַּמְבָּאָר לְעִיל שְׁמֹזָה הַקְטָרוּג כָּל כַּח הַיֵּצֵר הָרַע, וְאֵפְלוּ צְדִיקִים גְּדוּלִים גְּמוּרִים צְרִיכִים יִגִּיעָה רַבָּה לְבָרַר דַּעְתָּם מִסְבָּרוֹת הַנִּמְשָׁכִים מְזָה הַקְטָרוּג וְכוּ. וּמְזָה נִמְשָׁךְ מָה שְׁאָמַר מֹשֶׁה, "לָמָּה הִרְעַתָּה וְכוּ, לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי". שְׂזָה נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי עֵצִים הַמְחַלְקֵת שֶׁל הַחוֹלְקִים, שְׂהֵם דָּתוֹ וְאַבְיָרִים שְׂיִצְאוּ נֶצְבִים לְקִרְאָתָם וְאָמְרוּ, "יִרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט וְכוּ". וְגַם לְפִי דַעְתָּם דְּבָרוּ בְּאֵמֶת כְּאֵלוֹ הֵם מְקַנְאִים עַל צְרוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל הַפְּגָמִים שֶׁבְּעוֹלָם, בְּפָרֵט כָּל מִינֵי מַחֲלָקָת נִמְשָׁךְ רַק מִפְּגַם הָאֵמֶת הַנִּי"ל שֶׁמִּשְׁם כָּל הַבְּחִירָה וְכוּ"ל. וְעַל-כֵּן אֵפְלוּ הַרְשָׁעִים הַגְּמוּרִים מִלְּבִישִׁים דְּבָרֵיהֶם הַרְעִים בְּאִיזָה אֵמֶת כְּאֵלוֹ כְּנִנְתָם אֶל הָאֵמֶת. 20 כְּמוֹ שְׂרָאִינוּ בְּפָרְעָה שְׁאָמַר לָהֶם, "לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם וְכוּ. תִּכְבְּד הַעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שְׁקֵר". הַבַּט וּרְאֵה וְהִבֵּן אֶתְּהָּ הַמַּעֲיָן, עַד הֵיכָן הַשְּׁקֵר מִתְּפַשֵּׁט לְהַחֲלִיף הָאֵמֶת, עַד שֶׁבְּתַקֵּף שְׁקֵרָיו מַעֲזוּ פָּנָיו כָּל כָּךְ לֹמַר שְׁאֵצְלוּ הָאֵמֶת עַד שֶׁפָּרְעָה הַרְשָׁע שְׁעֵנָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשְׁקֵר וּבְחֻנָּם בְּעַבּוּדָה קִשָּׁה כָּל כָּךְ, אָמַר, "תִּכְבְּד הַעֲבוּדָה וְכוּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שְׁקֵר" כְּאֵלוֹ, דְּבָרֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שְׂרוּצִים 25 שְׂיִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּ אֶת ה', הֵם חֵס וְשָׁלוֹם, דְּבָרֵי שְׁקֵר וְהוּא חֲפָץ רַק הָאֵמֶת שְׂיַעֲבֹדוּ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בְּחֻנָּם וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, אֲבָל זֶה הַעֲנָן לְהַחֲלִיף הַשְּׁקֵר בְּאֵמֶת הוּא בְּכַמָּה בְּחִינּוֹת אֵין מִסְפָּר, כִּי הַרְשָׁע גְּמוּר כְּמוֹ פָּרְעָה מַחֲלִיף שְׁקֵר גְּמוּר לְאֵמֶת כְּנִי"ל, וְדָתוֹ וְאַבְיָרִים בָּאוּ גַם כֵּן בְּשְׁקֵר לְחַלֵּק עַל מֹשֶׁה בְּעִזּוֹת וְחֻצְפָּה גְדוּלָּה כְּאֵלוֹ הֵם מְקַנְאִים עַל צְרוֹת יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ, "יִרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט וְכוּ". אֲבָל בְּנֹדָאֵי שְׁקֵר שְׂלָהֶם לֹא הָיָה מְגִשָּׁם כָּל כָּךְ כְּמוֹ הַשְּׁקֵר שֶׁל פָּרְעָה, אֲבָל גַּם הֵם בָּאוּ בְּשְׁקֵר וְאָמְרוּ שְׁאֵצְלָם הָאֵמֶת כְּאֵלוֹ הֵם אוֹהֲבִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וּבְכָל עֵת. וְהַעוֹשֵׁק יְהוֹלֵל חֻכְם וַיִּאֲבֹד אֶת לֵב מִתְּנָה, 30 כְּמוֹ שְׂדָרְשׁוּ רַז"ל פְּסוּק זֶה לְעֵנֶן מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שְׂעַל-יְדֵי הַעֲזוֹת הָרַע שֶׁל דָּתוֹ וְאַבְיָרִים שְׂאָמְרוּ יִרָא ה' עֲלֵיכֶם וְכוּ, עַל-יְדֵי-זֶה גְּרָמוּ שְׁגָם מֹשֶׁה רַבְּנוּ שְׂגָה וְאָמַר "לָמָּה הִרְעַתָּה וְכוּ". כִּי גַם הַצְּדִיקִים הַגְּדוּלִים וְהַנּוֹרָאִים טוֹעִים גַּם כֵּן לְפַעְמִים עַל-יְדֵי רַבּוֹי הָאֵמֶת יוֹתֵר מִדָּאֵי שְׂנִמְשָׁךְ מִקְטָרוּג הַמַּלְאָכִים הַנִּי"ל וְכוּ"ל :